

Leibniz Centre for
Agricultural Landscape Research
(ZALF)

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

**“TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO‘JALIGINI MEXANIZATSIYALASH
MUHANDISLARI INSTITUTI” MILLIY TADQIQOT UNIVERSITETI BUXORO
TABIIY RESURLARNI BOSHQARISH INSTITUTI**

**“SUV XO‘JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION
TEKNOLOGIYALARNING AHAMIYATI” MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIIY VA
ILMIY-TEXNIKAVIY ANJUMANI
MAQOLALAR TO‘PLAMI
30-31 MART 2023 YIL**

BUKHARA INSTITUTE OF NATURAL RESOURCES MANAGEMENT OF THE

**БУХАРСКИЙ ИНСТИТУТ УПРАВЛЕНИЯ ПРИРОДНЫМИ РЕСУРСАМИ
НАЦИОНАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
«ТАШКЕНТСКИЙ ИНСТИТУТ ИНЖЕНЕРОВ ИРРИГАЦИИ И
МЕХАНИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА»**

**«ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ
ВОДНОГО ХОЗЯЙСТВА»**

**МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
30-31 МАРТА 2023 Г.**

Организационный комитет

Д.т.н., проф. Ш.Ж.Имомов – председатель

Д.т.н., проф. Ф.У.Жураев – зам.председатель

Д.т.н., проф. И.Ж.Худайев – от.секретар

Программный комитет

проф. Ф.У.Жураев, проф. И.Ж.Худайев, проф. У.А.Жўраев, доц. Х.Т.Тухтаева,
доц. С.Р.Асатов, доц. А.А.Жураев, доц. И.А.Ибрагимов, доц. З.Ғ.Гаффарова

В сборник включены материалы международной научно-практической конференции **«ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ ВОДНОГО ХОЗЯЙСТВА»** проведенной 30-31 марта 2023 года в Бухарский институт управления природными ресурсами Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Материалы основаны на последних достижениях науки и технологий, мы надеемся что эти статьи своим значением помогут расширить интеллектуальный потенциал молодежи и стимулировать их научные исследования.

Сборник рекомендован к печати научно-техническим советом Бухарский институт управления природными ресурсами Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

MUNDARIJA

1-sho'ba

Global iqlim o'zgarishi va suv tanqisligi sharoitida sug'orma dehqonchilik muammolari

№	Muallif (lar)	Maqola nomi	Izoh
1	M.M.Sarimsakov, Ж.Х.Расулбердиев	Источник поливной воды и рост развитие интенсивных	11
2	M.S.Nasirova, Y. Shermatov, N.N.Gadayev	Sug'oriladigan maydonlarida sho'r dog'larining o'zgaruvchanligini masofadan nazorat qilish	16
3	I.J.Xudayev	Tog' oldi hududlarida lokal sug'orish texnologiyasi	20
4	I.J.Xudayev	Kollektor – Zovur suvlari bilan sug'orishning g'o'za hosildorligiga ta'siri	23
5	J.Sh.Fazliyev	Bog'larni tomchilatib sug'orishda sarflangan suv miqdorlari va hosildorlikning tahlili	28
6	M.Nasirova Y.Shermatov N.Gadayev	Sug'oriladigan yerlarning sho'rlanishi va sho'r dog'larini baholashning axborot va masofaviy usullarini qiyosiy tahlil qilish	30
7	O.Ergashev, A.Narimanov, E.Aliqulov, Y.Rahimqulov, A.Mutalov, A.Zarlikov, F.Abdurasulov	Ming dona don vazni va unuvchanlik ko'rsatkichlarini orol dengizining qurigan tubida o'stirish uchun tanlangan bug'doyning "shams" navi urug'larida namoyon bo'lishi.	34
8	O.Ergashev, A.Narimanov, E.Aliqulov, Y.Rahimqulov, A.Mutalov, A.Zarlikov, F.Abdurasulov	Orol dengizining qurigan tubidagi maydonlarda bug'doy o'simligini undirishni o'rganish.	36
9	Z.Umarova Y.Usmonova I.Xamraqulov	G'o'za ildiz tizimining rivojlanishiga sug'orish usullarining ta'sirini aniqlash	39
10	S Isaev, A Juraev, U Juraev, O Murodov, M Ruziyeva	Такрорий тарик экинни етиштиришда зовур сувларидан фойдаланиб суғориш тартибини ишлаб чиқиш	43
11	S.R.Xo'jaqulova	Mahalliy sharoitda innovatsion texnologiyalar asosida yaratilgan yunshoq bug'doy tizmalarining bio-fiziologik ko'rsatkichlari	52
12	L.Isayeva O.Yusupova M.Najmiddinov	Asosiy ekin sifatida makkajo'xori navlarini suvtejamkor tomchilatib sug'orish tartiblarini ishlab chiqish.	55
13	G.A.Samandarova	Qashqadaryo viloyatidagi zax qochirish tizimi ishonchligi	58
14	U.Y.Rajabov	Suvni tejab sug'orish ustida olib borilgan tadqiqot natijalari	62
15	Q.Ro'ziyeva O.Yusupova	Buxoro viloyatining cho'l yaylovlar sharoitida chorva ozuqa ekinlarini yetishtirishda yomg'irlatib sug'orish texnologiyasini ishlab chiqish	68
16	Sh.Egamurodov	Yaylovlar suv ta'minoti va lokal sug'orish tarmoqlari hisobi.	70
17	A.Q.Jo'rayev, U.A.Jo'rayev, X.B.Bo'riyev, A.V.Boqayev	Turli darajada sho'rlangan maydonlarda go'zani tomchilatib sug'orishni joriy etish	73
18	S.R.Jumayeva, Z.R.Jumayeva, F.R.Jumayeva M.Najmiddinov	Buxoro viloyatining sho'rlanishga moyil tuproqlari sharoitida somon ostida kartoshka yetishtirish texnologiyasining ahamiyati va samaradorligi	76

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

19	Yo.T.Axmadjonova U. T.Ahmadjonova	Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanishda tomchilatib sug'orishning ahamiyati	78
20	D.I.Raxmonov	Suv tanqisligi sharoitida adir yerlar uchun eroziyaga qarshi kurash usullari.	82
21	F.O'Jo'rayev, B.A.Jalliyev, Z.Z.Qodirov, SH.B.Shodiyev, SH.A.Isroilov	Markazlashgan yomg'irlatib sug'orish (pivot) tizimini ishlab chiqarishga joriy etish	85
22	P.Хужакулов, Г.А.Самандарова	Анализ факторов, влияющих на техническое состояние коллекторно-дренажной сети и оценка ее надежности	89
23	G.A.Samandarova	Qashqadaryo viloyatidagi zah qochirish tizimi ishonchiligi	93
24	P. A.Муродов, M.A.Барнаева, Ш.Ж.Муродуллаева	Факторы, влияющие на водоохрану и мелиорацию земель	97
25	P. A.Муродов, M.A.Барнаева, Ш.Ж.Муродуллаева	Применение водного режима и водосберегающих технологий орошения при поливе хлопчатника	100
26	З.У.Аманова, О.К.Шамуратов, Ж.Турдалиев,	Бошқоқли экин майдонларини суғоришда ер ости сув манбаларининг харорати ва экологик хавфсизлиги	101
27	Z.U.Amanova, Q.U.Ro'ziyeva, Z.F.Berdiyeva	Ecological efficiency of groundwater in agricultural crops irrigation	105
28	B.Matyakubov, D.Nurov	Tomchilatib sug'orishda g'o'zaning suv iste'moli.	108
29	A.Q.Jo'rayev, U.A.Jo'rayev, U.S.Saksonov, M.R.Kudratov	Sug'orma dehqonchilikda resurstejamkor sug'orish texnologiyalarini qo'llash	112
30	A.Q.Jo'rayev, U.A.Jo'rayev, A.N.Sadullayev	Buxoro vohasida g'o'zani sug'orish tizimi (g'o'zaning buxoro - 102 navi misolida)	116
31	И.Исломов, Г.П.Тўхтаева	Бухоро-8 ғўза навининг суғориш режимини озуқа меъёрига боғлиқлигининг иқтисодий самарадорлиги	119
32	A.Q.Jo'rayev, U.A.Jo'rayev, U.S.Saksonov	Application of water-saving technologies in the cultivation of winter wheat in the conditions of bukhara region	122
33	M.Shodmonova, O.Shodiyev, Z.Z.Kodirov	Prospects for shadow growth through water supply irrigation technologies	124
34	R.Xujakulov, G.Samandarova, I.Islomov, N.Kurbonova, F.Salimov, S.Islomov	Dependence of the stress-strain state of hydraulic structures on the infiltration moistening of foundation soils	127
35	K..Sh.Xamraev, M.O.Qurbonova	Buxoro viloyatida g'o'za maydonlarini sug'orishda resurs tejamkor sug'orish texnologiyalarini ishlab chiqish.gidroge1 qo'llab suv resursini iqtisod qilish.	135

2- sho'ba

Suv xo'jaligida atrof-muhit muxofazasi

№	Muallif (lar)	Maqola nomi	Izoh
1	F.Azizova, G.Sherqo'ziyeva,	Farg'ona viloyati yer osti suvlarining ekologo gigiyenik holati	140

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

	A.Yusupxodjayeva, F.Abduvaliyeva		
2	B.Xudayberdiyev	Suv resurslaridan samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish yo'nalishlari	143
3	F.Salomova G.Sherqo'ziyeva, A.Iskandarov, L.Urmanova	Suv resurslarining sanitariya holatini ichimlik suvi sifatiga ta'siri	147
4	G.Iskandarova, A.Yusupxo'jayeva	Maishiy oqava suvlarni tozalashning ekologo-gigiyenik tavsifi	150
5	X.Tuxtayeva, F.Abduxalimova, A.Zulfiyev	Cho'llanishni oldini olish istiqbollari	152
6	Y.Toshpo'lotov, B.Qobulova	Hadicha ko'li al'goflorasining xarakterli xususiyatlari	156
7	Sh.Hakimov, J.Jo'rayev, Sh.To'rayev	Sug'orish suviga magnit maydon ta'sir etish samaradorligi	159
8	A.Shomurodov, D.Sharipova	Muqobil energiya manbalari asosida ishlaydigan suv chuchutgich qurilmasi	162
9	M.Rajabova, X.Niyazov, S.O'lmasov, X.Zulfiyev	Система педагогической подготовки обеспечения безопасности работников при производственном процессе	165
10	P.Akramova, S.O'lmasov, Z.Berdiyeva	Воздействие глобального изменение климата на состояние водных ресурсов	168
11	S.Boltayev	Создание высокоэффективной абсорбционной солнечной холодильной установки	172
12	B.Abdullayev	Верхняя оценка норма функционала погрешности кубатурных формул в пространстве $\bar{L}_2(K_n)$.	174
13	Sh.R.Akhmedov, I.N.Tursunov, M.M.Radjabova, R.Q.To'rayev, P.A.Akramova, M.Ergashev	Determination of the effect of low-temperature groundwater on the growth of agricultural crops during the vegetation period.	178
14	S.A.Boltayev	Qishloq xo'jalik mahsulotlarini etishtirishda parnik- quritgich gelioqurilmasi	184
15	N.M. Ibodov	Tekislikda integrallamuvchi vektor maydonlar sistemasi	186
16	A.M.Soatov	Suv-melioratsiya ishlab chiqarishidagi mehnat unumdorligi ko'rsatkichlari va ularni aniqlash metodikasi	189

3-sho'ba

Suv xo'jaligini mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish

№	Muallif (lar)	Maqola nomi	Izoh
1	Sh.I.Imomov A.A.Jo'rayev T.F.Murodov	Donli ekinzorlarda pol hosil qiladigan takomillashgan qurilma.	194
2	Sh.P.Sharipov	Kombinatsiyalashgan mashina tekislagichining tuproq surgichi ochilish burchagini uning ish ko'rsatkichlariga ta'siri	197
3	Sh.P.Sharipov	Kombinatsiyalashgan mashina tekislagichiga beriladigan solishtirma tik yuklanishni uning ish ko'rsatkichlariga ta'siri	199

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

4	N.M.Komilov G'.U.Jaloldinov	Tok qatorlari oralariga ishlov beradigan kombinatsiyalashgan	201
5	A.N.Hayitov	Don mahsulotlarini qayta ishlash jarayonining avtomatlashtirilgan tizim arxitekturasi	203
6	A.R.Rasuljonov, Sh.N.Barlibayev, S.G'.Suyunov, J.O'.Xoliqulov	Bog' qator oralarini biryo'la ekin ekish uchun tayyorlaydigan kombinatsiyalashgan mashina	206
7	Г.Қ.Эшматова	Ғалтакмолага бериладиган тик юкланишни аниқлаш	209
8	A.R.Rasuljonov	Tajribaviy osma plug bo'yicha o'tkazilgan laboratoriya-dala tajribalarining natijalari	212
9	O.S.Rajabova	Matematika darslarida akt texnologiyalaridan foydalanish	216
10	A.To'xtaqo'ziyev S.S.Nurmanov	Kombinatsiyalashgan haydov agregatining to'g'ri chiziqli harakatini ta'minlash	222
11	B.B.Rajabov	Keng qamrovli chizel-kultivator moslamasi tekislagichining qamrash kengligini asoslash	225
12	H.H.Olimov, A.X.Dinimova	CHopiq kultivatori uchun g'o'za qator oralaridagi ko'ndalang pollarni buzadigan moslama	229
13	Sh.A.Soatov	Kombinatsiyalashgan diskli borona takomillashtirilgan g'altakmolaning turini tanlash bo'yicha o'tkazilgan taqqoslov sinovlarining natijalari	234
14	И. В.Коротков	Исследования по определению оптимальной длины лопасти метателя разбрасывателя твердых удобрений	237
15	M.A.Aynakulov	Suv-melioratsiya qurilishini to'liq mexanizatsiyalashning iqtisodiy asoslarini takomillashtirish yo'nalishlari	241
16	H.Sh.Sharifov	Automation of vibrodiagnostics of wheat grain processing equipment	244
17	H.H.Abdullaev	Biotexnologik jarayonlarni boshqarishga ta'sir etuvchi parametrlarini bashoratlash algoritmi	248
18	M.SH.Abdullaev, U.J.Hazratov	Qarshi oqimli issiqlik almashtirgichda suvni isitish jarayonini avtomatlashtirish va boshqarish	251
19	Sh.N.Erkinov	CHiqindilarni anaerobik qayta ishlashda biogaz tarkibiga ta'sir qiluvchi parametrlarini o'rganish	255
20	G.B.Nurniyazov, D.R.Ubaydulayeva	Suv xo'jaligini avtomatlashtirishda inson - mashina interfeysini tashkillashtirish zaruriyati va muammolari	259
21	M.Q.Nasullayeva, T.G.Abdukarimov	Mikrokabellar va o'ralgan yorug'lik o'tkazgichlari-optik tolali texnologiyalar qaysi yo'nalishlarda rivojlanmoqda	262
22	B.S.Navruzov, A.A.Navruzova	Nasos stansiyasini elektr energiya bilan ta'minlash uchun quyosh energiyasidan foydalanish	265
23	M.R.Pulotova, G.O.Muzaffarova	Dentifikatsiya masalasining qo'yilishi	268
24	M.R.Pulotova, G.O.Muzaffarova	Diskret parametrik modellar	272
25	O.Рамазонов	Проектировать рабочих органов плугов использованием симуляции автоматизированных программ	275
26	Д.Р.Убайдуллаева	Перспективы использования геоинформационных систем в водном хозяйстве	279
27	J.I.Usmonov, A.E.Boboyorov	Fotoelementlarni ishlab chiqarishda yarim o'tkazgichli materiallarning olinish texnologiyasi	283

4-sho'ba

Yer resurslaridan foydalanish va boshqarishni tadqiq qilishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash

№	Muallif (lar)	Maqola nomi	Izoh
1	S.R.Asatov, J.N.Sulaymonov,	Suv tanqisligida sug'oriladigan yerlardan samarali foydalanishda yer tuzishning roli	287

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

	Sh.Sh.Fayziev		
2	S.R.Asatov, M.M.Ibragimova, Z.D.Mavlonov	Qishloq xo'jaligida yerdan foydalanishni boshqarish mexanizmlari	290
3	S.H.Oltinov, G.I.Rajabova, J.S.Asatov	Urbanizatsiya darajasini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zona, kichik sanoat zona hududlarining ahamiyati.	293
4	F.N.Adizova, B.O.Ahmadov, S.Oltinov	Mamlakat yer hisobini yuritish tizimiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish.	298
5	B.O.Ahmadov, M.M.Ibragimova	Bog'dorchilik xo'jaliklarida yerdan samarali foydalanish tizimini rivojlantirish.	300
6	M.Jamolova, B.O.Ahmadov	Dehqon xo'jaliklari yerlaridan intensiv foydalanishni takomillashtirish	303
6	F.N.Adizova, B.O.Ahmadov	Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklariga yer ajratishning iqtisodiy asoslari.	306
7	N.Abdullayeva, B.O.Ahmadov	Bino va inshootlar davlat kadastr axborot tizimini avtomatlashtirish.	309
8	F.F.Xasanov	Ekologik beqarorlik sharoitida yerlarning meliorativ holatini yaxshilashning tashkiliy huquqiy asoslari	312
9	K.H.Jurayev, A.N.Inamov	Masofadan zondlashma'humotlari asosida o'rmon o'simliklari degradatsiyasini geofazoviy tahlil qilish usulini takomillashtirish.	315
10	A.M.Shovqiev, Sh.J.Sherqulov	Qishloq xo'jaligi yer yer egaligi va yerdan foydalanuvchilarning barqaror tarkibini shakllantirish.	319
11	G.I.Rajabova, S.H.Oltinov, J.S.Asatov	Davlat kadastrlari yagona tizimini yuritishda investitsion loyihalarning urbanizatsiyani rivojlantirishdagi roli.	323
12	D.A.Egamova, Sh.Q.Nurullayev	Qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalarini xususiy lashtirishda yer axborot bazasini yaratishni takomillashtirish	327
13	S.R.Asatov, M.M.Qodirova, Q.M.Muxamadov, J.S.Asatov	Yer kadastr sohasini yuritishda chet el tajribalari	331
14	М.Н.Файзуллаев, Б.М.Муслимбеков, К.Х.Жураев	Ўрмон хўжалиги объектлари тўғрисидаги географик тафсилотларни инновацион усуллар асосида геовизуаллаштириш	334
15	F.N.Adizova, J.S.Asatov	Qishloq xo'jaligi ekin maydonlarining normativ qiymatini aniqlash	338
16	J.Pirimov	Yer kadastrini yuritishda masofadan zondlash materiallaridan foydalanish masalalari.	340
17	A.M.Abduloyev, M.Mirzamurodov	Suv manba'laridan oqilona foydalanish davr talabi.	343
18	F.N.Adizova, M.F.Olimova	Yerdan oqilona va samarali foydalanishda yer to'g'risidagi qonunlarni o'rganishning zarurati	346
19	N.R.Khutjakulova	Economic efficiency of using innovative technologies in the cultivation of medicinal plants	347
20	A.P.Isanov	Yer resurslaridan foydalanish va uni muhofaza qilishni boshqarish yo'nalishlari	351
21	F.B.O'razaliyev	Yer resurslaridan foydalanish va atrof-muhit	355

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

		muhofazasining nazariy asoslari	
22	D.R.Xoliqov	Yer resurslaridan foydalanishda qo'llaniladigan qonun qoidalar	360

5-sho'ba

Gidrotexnik inshootlarning dolzarb muammolari

	Muallif (lar)	Maqola nomi	Izoh
1	I.A.Ibragimov, SH.KhAbdiyev	Determination of the dynamic condition of pump units by vibration diagnostic methods	364
2	H.Idiyev, D.Inomov, Z.Sobirov	Gidrouzellar oldida loyqa cho'kishga qarshi kurash chora-tadbirlari	366
3	U.A.Normurodov	Ishonchlikni oshirishning iqtisodiy jadalligini baholash	369
4	D.O'Homidova	Sho'rko'l suv omboridan ishonchli foydalanish.	371
5	Н.Н.Фролов, Р.Хужакулов, И.Исломов, Ф.Салимов, Н.Курбанова, С.Исломов	Нормативный уровень надежности гидротехнических сооружений	375
6	B.N.Gapparov	Melioratsiya hamda remont-qurilish ishlari tamarxini kamaytirish tadbirlari	379
7	S.B.Musumonqulov, M.A.Aynakulov	Suv inshootlari tizimlarini qayta tiklashning iqtisodiy samaradorligini aniqlash xususiyatlari	381
8	E.S.O'rozmatov, A.B.Muxitdinov	Suv inshootlari mashinalari unumdorligini oshirish omillari va mexanizatsiyalashgan ishlar tamarxini kamaytirish yo'llari	385
9	X.A.Aйнакулов	Перспективы развития рационального и эффективного использования земельных и водных ресурсов в стране	388
10	F.Hikmatov, F.Jamolov, I.Idiyev.	Xachkap gidrouzelning asosiy parametrlari va belgilari.	392
11	X.E.Ergashev	Suv yo'li va suv transportining o'zbekistonda ahamiyati hozirgi holati, rivojlanishi.	395
12	M.Mirzayev, A.Yavov	Quyimozor nasos stansiyasining hozirgi kundagi texnik holati	398
13	F.Ch.Sobirov	Kanallar va ulardagi energetik nuqtalar.	401
14	F.Ch.Sobirov, Z.H.Sanoev	Nasos stansiyalarida kavitatsiyani o'lchash va nazorat qilish orqali elektr energiya tejaydigan innovatsion texnologiyani joriy qilish usullari	404
15	F.Jamolov, F.Hikmatov, B.Ashurov, J.Ro'zmatov	Jilvon gidrouzelini ekspluatatsiya davridagi holatini o'rganish	407
16	X.E.Ergashev, M.A.Mirzayev	Amu-Qorako'l kanalining ekspluatatsiya holatini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar	410
17	H.M.Idiyev, M.N.Nabiyev	Talimarjon suv omborining hozirgi kundagi holati tahlili	414
18	G.Baxshilloeva, A.O'Yavov	Kogon tumandagi tik quduqlardan foydalanish samaradorligini oshirish.	417
19	F.N.Jamolov, D.O'Homidova	Amudaryodan to'g'onsiz suv olishdagi mavjud muammolar	420
20	F.N.Jamolov	Amudaryoda joylashgan qarshi magistral kanaliga to'g'onsiz suv olish xududining gidrologik xususiyatlari	422
21	F.N.Jamolov	ABMKga to'g'onsiz suv olishda oqimning bo'linishi va uning ishlash xususiyatlari	425
22	A.SHomurodov,	abraziv loyqalarning nasos ishchi qismlariga ta'sirini tahlil qilish	429

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

	F.Xojiev		
23	A.Shomurodov, F.Hojiyev	Nasoslarda vujudga keladigan kavitatsiya jarayonini oldini olish choralari.	431
24	F.Hikmatov J.Ro'zimatov B.Ashurov	Updik gidrouzeling ekspluatatsiyasini o'rganish	434
25	B.Bozorov, S.Qayimova	Gidrotexnika inshootlari ishonchligi va xavfsizligini belgilovchi omillar.	437
26	B.Bozorov, S.Qayimova	Amu-buxoro mashina kanalidan foydalanish boshqarmasi tarkibi va foydalanish boshqarmasi tasarrufidagi gidrotexnik inshootlar.	439
27	B.Bozorov, S.Qayimova	Amu-Buxoro mashina kanalidagi suv yo'naltiruvchi tarmoqlar.	442
28	I.A.Ibragimov, D.Inomov, M.Mirzayev	River flow coefficient in the adjusted channel	445
29	D.Homidova, D.Inomov, S.Qayimova	Sho'rko'l suv omborining tabiiy sharoiti va loyihaviy parametrlari	449
30	I.A.Ibragimov, D.Inomov, Z.Sobirov	Reliability of the reservoir	453
31	I.A.Ibragimov, O'Ziyodulloev, Z.H.Sanoev	Yirik nasos stansiyalarga suv olib kelish kanallarining ishlash rejimini yaxshilash bo'yicha chora tadbirlar ishlab chiqish (Abmk misolida)	457
32	I.Ibragimov, O'Ziyodulloev, Z.Sanoev	Suv omborini oqizqlar bilan to'lishini aniqlash	460
33	M.A.Mirzayev, X.E.Ergashev	Jondor 2-ko'tarma (poykent) nasos stansiyasining ekspluatatsiya vaqtidagi texnik holati	466
34	Ф.Ш.Мусулманов	Капельное орошение- требование времени.	470
35	U.A.Normurodov	Gidrotexnika inshootlarini beton, temir-beton va metall inshootlarni ko'rikdan o'tkazish	474
36	U.A.Normurodov	Gidrotexnik inshootlaridan foydalanish davridagi ishonchligini oshirish bo'yicha takliflar va chora-tadbirlar	482
37	U.A.Normurodov, A.B.Rustamov	Suv tashlovchi inshoot kirish qismining filtratsia hisobi	484

6-sho'ba

Gumanitar fanlarni o'qitishda innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish istiqbollari

№	Muallif (lar)	Maqola nomi	Izoh
1	Д.А.Сулаймонова	Особенности обучения русскому языку студентов технического профиля	488
2	N.Abdullayeva	Jahon adabiyoti asarlarida talabalar psixologiyasi tasviri	493
3	L.I. Idiyeva	Proverbs as one of the sources of phraseological derivation	497
4	L.I. Idiyeva	Main features of using swot analysis in education	499
5	Sh.Q.Sharopova	Texnika oliy ta'lim muassasalarida talabalar kompetentligini oshirishning samarali usullari	502
6	Sh.Q.Sharopova	Texnika oliy ta'lim muassasalarida talabalariga ingliz tilini o'qitish asosida kommunikativ kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	504
7	X.I.Xidirov	Aholimng siyosiy tafakkurini yuksaltirish – korrupsiyaga qarshi kurashish vositasi sifatida	506
8	Ф.Р.Ашуров, О.И.Амруллоев, А.Н.Тилъев	Мудофаа тизимида замонавий навигация тизимларини қўллашнинг устуворлиги	510
9	U.R.Khujakulov	KPI management in public sector organizations of uzbekistan:	514

**«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi
xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini •Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart**

		challenges and opportunities	
	N.K.Ibodova	Akademik ibrohim mo'minov: birinchi ustozim – onam ibodova nasiba komilovna	518
10	D.X.Sulaymanova	Dunyo adabiyotshunosligida romantizm she'riyati tadqiqi	523
11	SH.Sh.Jumaeva	Translating words from one language to another language with equivalents	526
12	M.S.Mirxanova	Translation difficulties from English to Russian	530
13	M.S.Mirxanova	The origin of proverbs and sayings	532
14	M.B.Ikromova	Chet tilini o'qitishda ommaviy axborot vositalari va interfaol o'yinlarning ahamiyati	535
15	SH.Sh.Jumaeva	Comparative typological analysis of homonymy and polysemy in English, Russian and Uzbek	539
16	M.B.Ikromova	Milliy madaniy xususiyatga ega til birliklarining qiyosiy tadqiqi.	542
17	M.A.Bozorova	The importance of phonetics in learning foreign language	546
18	M.A.Bozorova	Interactive methods and their role in education in the university	549
19	I.Sh.Inoyatov	Bo'lajak suv xo'jaligi soha mutaxassislarini kasbiy faoliyatga tayyorlash modelining tuzilmasi va mazmuni	552
20	S.U.Barnoyeva	Rus va o'zbek madaniyatida eman leksemasi qatnashgan maqollar tahlili	554
21	N.O'.Boltayeva	Tabassunning pragmatik xususiyatlari	556
22	H.X.Jabborova	Типологические особенности состава слов в русском и узбекском языках. типы морфем в русском и узбекском языках.	559
23	A.B.Sarnev	Использование стратегических приемов в преподавании русского языка и литературы	562
24	M.T'uraeva	Иқбол мирзо ёқодида афғон уруши воқеълиги талқини	566
25	T.T.Safarov	Ta'lim tizimi rivojida innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'rti	568
26	S.U.Barnoyeva	Информационно-научная коммуникация и ее роль в узбекистане	572

Eslatma: Anjuman materiallari bevosita muallif taqdim etgan nushalardan tahrirsiz va tuzatishlarsiz chop etildi!

SUV RESURSLARINING SANITARIYA HOLATINI ICHIMLIK SUVI SIFATIGA
TA'SIRI

*Salomova Feruza Ibodullaevna professor, t.f.d. fsalomova@mail.ru
Sherqozieva Gozal Faxritdinovna dotsent., t.f.n. guzal.sherqozieva@gmail.com
Iskandarov Aziz Baxramovich t.f.d.,
Urmanova Laylo Jahongir qizi
Atrof muhit va inson salomatligi mutaxassisligi 1-kurs magistri
Toshket tibbiyot akademiyasi*

Annotatsiya : Respublikamizning suvga bo'lgan umumiy ehtiyoji yiliga 56–60 mlrd. m 3 ni tashkil etadi. Uning 92 foizi qishloq xo'jaligi, 5,5 foizi maishiy-xo'jalik va 1,5 foizi sanoat ehtiyojlariga, 0,8 foizi baliqchilikka va 0,2 foizi energetika maqsadlariga sarflanmoqda. BMTning bergan ma'lumotlariga ko'ra yer yuzidagi aholining 3 mlrd. ga yaqini sifatsiz ichimlik suvidan foydalanadi. Buning natijasida aholi o'rtasida yuqumli va yuqumli bo'lmagan kasalliklar tarqalmoqda. Natijalar shuni ko'rsatadiki 2-3 kvartallarda suv tarkibidagi umumiy mikroorganizmlar soni (UMS) boshqa kuzatuv davrlariga nisbatan ko'proq gigienik talablarga javob bermagan. Aholiga berilayotgan xo'jalik ichimlik suvi sifatini Dav ST 950-2011 "Ichimlik suvi" bo'yicha doimiy nazorat qilib turish aholining salomatligini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: suv resurslari, gigienik me'yor, sanitariya, mikrobiologik, kasallanish, ichimlik suvi

IMPACT OF SANITARY STATUS OF WATER RESOURCES ON DRINKING WATER
QUALITY

*Professor Salomova Feruza Ibodullaevna, Ph.D. fsalomova@mail.ru
Sherkozieva Gozal Faxritdinovna docent. Ph.D. guzal.sherqozieva@gmail.com
Iskanderov Aziz Baxramovich Ph.D. a.iskandarov@yahoo.com
Urmanova is the daughter of Laila Jahangir
1st year master's degree in environment and human health
Tashkent Medical Academy*

Abstract: The total demand for water in our republic is 56-60 billion per year. is m 3. 92% of it is used for agriculture, 5.5% for household and 1.5% for industrial purposes, 0.8% for fisheries and 0.2% for energy purposes. According to the information provided by the UN, the population of the earth is 3 billion. About 100,000 people use poor quality drinking water. As a result, infectious and non-infectious diseases are spreading among the population. the results show that the total number of microorganisms in the water in the 2-3 quarters did not meet the hygienic requirements more than in other monitoring periods. Constant monitoring of the quality of household drinking water provided to the population according to Dav ST 950-2011 "Drinking water" plays an important role in maintaining the health of the population.

Key words: water resources, hygienic standard, sanitary, microbiological, morbidity, drinking water

Respublika iqtisodiyotini kelgusi rivojlantirish mamlakat tabiiy boyliklaridan tejamli foydalanishga bog'lik bo'lib, bu yerda aholini maishiy va xalq xo'jaligini ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun zarur bo'lgan suv resurslari alohida ahamiyat kasb etadi. Sanoat va qishloq xo'jaligi taraqqiyoti sur'atlarining o'sishi, shuningdek, aholi sonining ortishi qo'shimcha suv miqdorlarini talab qilmoqda. Tabiiy xolatdagi rejimi, xajmi va sifati kabi ko'rsatkichlari bo'yicha suv manbalarining talabga yetarlicha javob bera olmasligi ushbu muammo yechimini murakkablashuviga olib kelmoqda. Hozirgi kunda respublikamizning suvga bo'lgan umumiy ehtiyoji yiliga 56–60 mlrd. m 3 ni tashkil etadi. Uning 92 foizi qishloq xo'jaligi, 5,5 foizi maishiy-xo'jalik va 1,5 foizi sanoat ehtiyojlariga, 0,8 foizi baliqchilikka va 0,2 foizi energetika maqsadlariga sarflanmoqda. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda aholini sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlashni yaxshilash borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Respublikamizda ichimlik suvi ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini rivojlantirishga oid muhim ustuvor yo'nalishlar, dastur va loyihalarning izchil amalga oshirilishi shahar va tumanlarda, jumladan, qishloq joylarda markazlashtirilgan ichimlik suvi ta'minoti va kanalizatsiya xizmatlarini sezilarli ravishda yaxshilash imkonini berdi. 2011-2016 yillarda mamlakatimizda qariyb 13 ming kilometrdan iborat yirik suv quvurlari va tarmoqlari, bino va inshootlarda 1 ming 600 dan ortiq suv chiqarish quduqlari, shuningdek, 1 ming 400 ta suv minorasi va rezervuari quvildi hamda

rekonstruksiya qilindi. Osiyo taraqqiyot banki, Jahon banki, Islom taraqqiyot banki kabi xalqaro moliya institutlarining grant va kreditlarini jalb etish hisobidan ichimlik suvidan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmagan ko'plab aholi punktlari talabga javob beradigan ichimlik suvi ta'minoti bilan qamrab olindi. Shu bilan birga, ayrim aholi punktlarini, eng avvalo, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buxoro, Jizzax, Qashqadaryo, Surxondaryo, Sirdaryo va Xorazm viloyatlaridagi aholi maskanlarini sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlashga oid qator muammolar hanuzgacha mavjud. Yurtimizda oilalar va mahallalar soni muntazam ko'payib, yuzlab yangi turar joy mavzolari, aholi punktlari barpo etilayotgani va shaharlarning kengayib borayotgani ichimlik suvi ta'minoti va kanalizatsiya tizimini tubdan yaxshilash borasida amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirishni talab etmoqda. Bu chora-tadbirlar energiya va resurslarni tejaydigan zamonaviy texnologiyalar asosida suv chiqarish va kanalizatsiya-tozalash inshootlari, suv o'tkazgichlar, nasos stantsiyalari, taqsimlash uzellari, vodoprovod va kanalizatsiya tarmoqlarini modernizatsiya qilishga qaratilishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2017-2021 yillarda ichimlik suvi ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini kompleks rivojlantirish hamda modernizatsiya qilish dasturi to'g'risida»gi qarori ana shu muhim vazifalarni hisobga olgan holda qabul qilingan va u aholining keng qatlamlari, ayniqsa, qishloq aholisi uchun yanada qulay va munosib ijtimoiy-maishiy sharoitlar yaratish, 2017-2021 yillarda mamlakatimizda ichimlik suvi ta'minoti va kanalizatsiya xizmatlari ko'rsatish samaradorligini oshirish, iste'molchilarning barcha hududlarda sifatli ichimlik suvidan foydalanishini ta'minlashga qaratilgan [4,5].

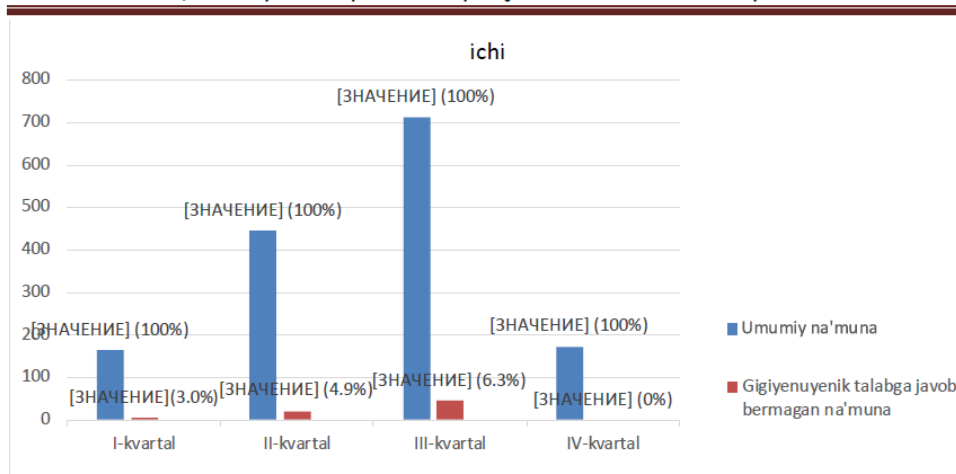
Markaziy Osiyoda xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq muammolar to'g'risida so'z borganda mintaqaning umumiy suv zahiralardan oqilona foydalanish masalasini chetlab o'tib bo'lmaydi. Orol dengizining suvi chorak asr mobaynida 15 martadan ziyodga kamayib, suv satxi 29 metrga pasaygan, hududda 5.5 million gektar tuzli qum maydoni hosil bo'lgan, oqibatda atrof – muhit, odamlar hayoti va hayvonot olamiga mislsiz ziyon yetmoqda. Aholi o'rtasida turli yuqumli va endemik kasalliklarni oldini olish va ekologik barqarorlikni ta'minlash maqsadida, hamda aholini sifatli va yetarli miqdorda toza ichimlik suvi bilan ta'minlash sohasida kuchli qonunchilik yaratilgan [2,3,].

“Aholining sanitariya- epidemiologik osayishtalik” to'g'risidagi qonun, shu bilan bir qatorda “Suv va suvdan foydalanish” to'g'risidagi Qonun, Dav ST 950-2011 “Ichimlik suvi”, DavST 951-2011 “Markazlashtirilgan xo'jalik-ichimlik suvi bilan ta'minlash manbalarini tanlash”, SanQ va M “O'zbekiston sharoitida aholining markazlashtirilgan xo'jalik- ichimlik suvi bilan ta'minlash tizimlari suv tayyorlash jarayonida gigienik talablar”, SanQ va M “O'zbekiston sharoitida suv tayyorlash tizimida qo'llaniladigan reagentlarni gigienik baholash” va boshqalar aholining suv omiliga bog'liq bo'lgan masalalarini hal etishdagi qonuniy me'yoriy hujjatlar hisoblanadi.

BMTning bergan ma'lumotlariga ko'ra yer yuzidagi aholining 3 mlrd. ga yaqini sifatsiz ichimlik suvidan foydalanadi. Buning natijasida aholi o'rtasida yuqumli va yuqumli bo'lmagan kasalliklar tarqalmoqda. Yuqumli bo'lmagan kasalliklarni kelib chiqishida suv tarkibidagi kimyoviy moddalarga bog'liq bo'lib makroelementlar (natriy, kaliy, kaltsiy va boshqalar) va mikroelementlarga ham bog'liq [1,5]. Hozirda suv tarkibida 65 ta mikroelementlar (temir, mis, rux, flor, yod va boshqalar) aniqlangan.

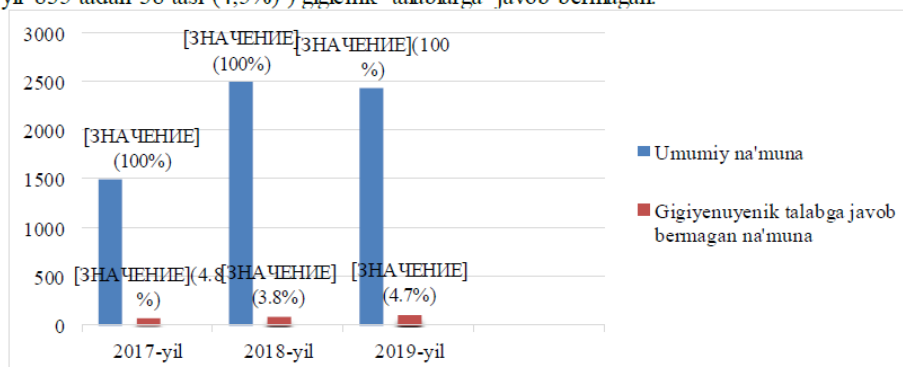
Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda biz aholining xo'jalik ichimlik suvi bilan ta'minlanishidagi vodoprovod suvining sanitar – bakteriologik ko'rsatkichlarini tekshirdik. 2017-2019 yillar dinamikasida ichimlik suvini sanitar-mikrobiologik tekshirishlarda quyidagilar aniqlandi: sanitar – bakteriologik tekshirishlar uchun (umumiy mikroorganizmlar soni UMS) umumiy namunalar soni 2017 yilda 1-kvartal bo'yicha 164 ta bo'lib ulardan 5 tasi (3,0%) 2018 yilda 238 tadan 5 tasi (2,1% va 2019 yil 261 tadan 14 tasi (5,3%) gigienik talablarga javob bermagan (1-rasm).

«Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati» mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumanini • Buxoro-2023 yil, 30-31 Mart

1-rasm. 2017-yili kvartallar bo'yich suvning mikrobiologik ko'rsatilgan.

2017 yilda 2-kvartal bo'yicha 445 ta bo'lib, ulardan 22 tasi (4,9%) 2018 yilda 540 tadan 18 tasi(3,3%) va 2019 yil 570 tadan 31 tasi (5,4%)) gigiyenik talablarga javob bermagan. 2017 yilda 3-kvartal bo'yicha 712 ta bo'lib ulardan 45 tasi (6,3%) 2018 yilda 835 tadan 36 tasi(4,3%) va 2019 yil 759 tadan 32 tasi (4,3%)) gigiyenik talablarga javob bermagan. 2017 yilda 4-kvartal bo'yicha 173 ta bo'lib, ulardan hammasi gigiyenik talablarga javob bergan. 2018 yilda 878 tadan 36 tasi(4,1%) va 2019 yil 835 tadan 38 tasi (4,5%)) gigiyenik talablarga javob bermagan.

2-rasm. 2017-2019-yillar bo'yich suvning mikrobiologik ko'rsatgichi

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki 2-3 kvartallarda suv tarkibidagi umumiy mikroorganizmlar soni (UMS) boshqa kuzatuv davrlariga nisbatan ko'proq gigiyenik talablarga javob bermagan. Aholiga berilayotgan xo'jalik ichimlik suvi sifatini Dav ST 950-2011 "Ichimlik suvi" bo'yicha doimiy nazorat qilib turish aholining salomatligini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Артуқметов З.А. Сув ресурслари ва сувдан фойдаланиш. Тошкент 2007 й
2. Шерқўзиёва Г.Ф., Сайфутдинова З.А. //Результаты надзора за состоянием водных объектов в местах водопользования населения. Научный журнал «Молодой ученый» Спец выпуск, 2016г., № 1(86) (37-39 стр.).
3. Шерқўзиёва Г.Ф. //Эколого- гигиеническая оценка состояния открытых трансграничных водоемов Узбекистана. Научный журнал «Молодой ученый», 2016г., № 7 (294-297 стр.).
4. Шерқўзиёва Г.Ф., Данаев Б., Юсупхўжаева А.М., Мустанов Ж. //Очк сув хавзаларининг эколого- гигиеник холатини баҳолаш. Медицинский журнал Узбекистана №1 2016. 72-73 стр.
5. Шерқўзиёва Г.Ф., Атабаева Г.Ш., Рашидхонова Н.Б. //Проблемы загрязнения водохранилищ в условиях Узбекистана Научный журнал Молодой ученый». – Казань, 2017. - №8 (112). – С. 7-8